

Конспект уроку № 153

Маруся Чурай — дівчина з легенди

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode153

Вступ

Привіт! Це Анна, і ви слухаєте подкаст «Уроки української» — подкаст для всіх, хто вивчає і любить українську мову. Це четвертий сезон, у якому я повністю розмовляю українською мовою, на відміну від попередніх трьох сезонів.

Цікаво, як багато ви можете розуміти з того, що я кажу? Скільки відсотків? На мою думку, якщо принаймні 50% — це вже чудово. Я сама люблю слухати подкасти з інших мов і саме ті, у яких ведучий говорить повільно, але повністю мовою, яку я вивчаю.

Так я слухаю один подкаст французькою і один польською. А, і також я слухаю новини повільною французькою мовою — мені дуже подобається такий формат! Майже кожного ранку я ходжу на прогулянку і слухаю новини, цей подкаст всього 10 хвилин. Я майже не читаю новини, не дивлюся відеоневини. Це занадто багато стресу. А так можу **бути в курсі новин** і покращувати свою французьку.

Цікаво, ви б хотіли слухати новини українською мовою? Можливо, у наступному сезоні? Я ще не знаю, який буде формат п'ятого сезону, але якщо у вас є для мене ідеї для п'ятого сезону, буду рада їх почути! Пишіть мені на пошту, а також надсилайте голосові повідомлення. Моя електронна адреса — anna@ukrainianlessons.com.

А сьогодні на подкасті я хочу вам розповісти про ще одну відому, легендарну українку. Її звали Маруся Чурай — вона, можливо, жила у XVII столітті. Це були часи козаків, часи Богдана Хмельницького і **Національно-визвольної війни**, тобто війни козаків з поляками. Марусю Чурай ми називаємо «дівчиною з легенди», тому що точно не відомо, чи вона існувала, а якщо й існувала, то чи справді з нею сталися всі ті легендарні історії, про які ми часто в Україні читаємо в книжках.

То що це за легенди, що це за історії? Зараз вам все розкажу...

бути в курсі новин —
to be informed of the news

**Національно-визвольна
війна** —
National liberation war

Маруся Чурай — дівчина з легенди

У 1625 році, у сім'ї Гордія та Горпини Чурай народилася дівчинка Маруся. Її батько Гордій брав участь у козацьких антипольських **повстаннях** і під час одного з них, коли Марусі було приблизно 12 років, він був **страчений** у Варшаві.

Маруся залишилась **сиротою** і разом з матір'ю Горпиною жила в Полтаві. Вона була єдиною дитиною в мамі.

Маруся виросла красунею і рано проявила свій музикальний талант. Вона дуже гарно співала, і до того ж імпровізувала, тобто сама складала слова і музику для своїх пісень. У Марусі був чудовий голос, а ще в неї був дуже добрий і **лагідний** характер. Її любили мало не всі люди в Полтаві.

Але, на жаль, у Марусі **не склалося особисте життя**. Її полюбив козак Іван Іскра, але Маруся не **відповідала взаємністю**. Натомість Маруся **покохала** свого друга дитинства Грицька Бобренка. Грицько або Гриць також був козаком. **На превеликий жаль**, це кохання також закінчилось трагічно.

Мати Гриця не любила Марусю і хотіла, щоб її син Гриць одружився з іншою дівчиною, з Галею, тому що та дівчина була з багатой сім'ї. А Грицько був таким, можна сказати, **слабохарактерним** (тобто в нього був слабкий характер), і тому **врешті-решт**, він підкорився матері і вирішив одружитися з Галею, хоча раніше він також кохав Марусю.

Після цього життя Марусі стало **нестерпним** — їй було дуже важко жити. Її життя було нестерпне, важке. Вона любила Гриця більше за все на світі і **не знайшла в собі сили** пережити його **зраду**.

Маруся вирішила покінчити життя самогубством... Вона хотіла втопитися в річці, в річці Ворскла, але її врятував Іван Іскра — він там був випадково.

Але Маруся взагалі зовсім **втратила розум**. Вона вирішила зробити щось жахливе, щось дуже погане — вона хотіла **отруїти** Гриця. **Отрута** — це речовина, яка може вам дуже погіршити здоров'я або просто вбити когось. Отрута.

Маруся вирішила отруїти Гриця. Вона приготувала отруту — це такі отруйні трави, **зілля**, можна сказати такий чай, який має дуже поганий ефект на людину, яка вип'є цей чай. Це отрута, тобто вона може вбити людину, якщо людина це вип'є.

Отже, одного дня Маруся і Грицько зустрілися на вечорницях. Вечорниці — це така вечірка, але це старе слово. Пам'ятаєте, у нас був епізод про Андріївські вечорниці? Вечорниці — це коли люди збираються разом і проводять разом час, це старе слово, а сучасне слово — вечірка.

Отже, Грицько і Маруся зустрілися на вечорницях і Маруся запросила Грицька до себе, до себе додому. Він вирішив піти, тому що насправді Грицько досі кохав Марусю, хоча вже і був одружений з іншою дівчиною.

повстання — rebellion, rising
страчений — executed

сирота — orphan

лагідний — tender, mild, gentle

особисте життя — private life, romantic life
натомість — 1) instead (of), in place (of); 2) but, however
покохати = полюбити

слабохарактерний — characterless, dough-faced

нестерпний — unendurable, insufferable
зрада — 1) betrayal; 2) affair, adultery

отруїти — to poison
отрута — poison

зілля — herbs

Маруся дала Грицьку отруту, ось те зілля, той «поганий чай», і в результаті Грицько помер...

Маруся отруїла свого коханого, бо вона не могла бачити його з іншою дівчиною, не могла пробачити йому зраду...

Маруся вбила Грицька і вона навіть не намагалася це **приховати**. Люди відразу **запідозрили** Марусю й її ув'язнили (тобто Марусю посадили у в'язницю, ув'язнили її). Суд призначив Марусі **страту**, тобто **смертну кару** — **покарання** через смерть. Суд наказав **повісити** Марусю.

І вже коли люди всі зібрались, щоб подивитися на те, як будуть страчувати Марусю, як її будуть вішати, несподівано на коні приїхав козак Іван Іскра (пам'ятаєте, той самий козак, що кохав Марусю). Іван тримав в руках лист від самого Богдана Хмельницького. Богдан Хмельницький — це найвідоміший гетьман козаків, **найвпливовіша** людина тих часів. Богдан Хмельницький.

У його листі було написано: «Звільнити Чураївну з-під **варти** в пам'ять героїчної загибелі її батька і заради її прекрасних пісень».

Отже, за **указом** Богдана Хмельницького Марусю звільнили. Це зробили в пам'ять її батька, тобто Гордія Чурая, який був героїчним козаком, а також інша причина — це те, що пісні Марусі Чурай були дуже популярними. Вони були відомі по всій Україні і особливо їх співали козаки. Ці пісні, пісні Марусі допомагали козакам у складні моменти, тому Маруся була звільнена.

Але вона ніколи не повернулася до нормального життя. Маруся пішла в **монастир** і через рік після суду вона померла.

Ця історія про Марусю і її коханого Грицька **мала** величезний **вплив** на українську культуру, і особливо літературу. Про Марусю Чурай, Грицька, Івана Іскру написано **силу силенну** літературних творів, і серед них, мабуть, найвідомішим є геніальний роман у віршах Ліни Костенко під назвою «Маруся Чурай». Крім того, в театрах і в оперетах часто ставлять вистави про Марусю. Я, до речі, була на одній такій виставі в Київській опереті.

Легенда про Марусю — це один з так званих «**мандрівних сюжетів**» — ця історія передавалась з покоління в покоління. І хоча різні люди та письменники інтерпретували цю легенду по-своєму, можливо, щось змінювали, додавали щось своє, однак багато дослідників, істориків вважають, що така особа, як Маруся Чурай існувала насправді.

Хоча нам не відомо точних фактів про неї, Маруся Чурай — це один з **найколеритніших** жіночих образів української культури.

І до речі, є багато пісень, авторкою яких вважають саме Марусю Чурай. **На завершення**, пропоную вам послухати одну з найпопулярніших пісень Марусі Чурай. Вона називається «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Так, це пісня про її коханого Гриця.

приховати — to hide, to conceal

запідозрити — to suspect

ув'язнити — to imprison

страта — execution, capital punishment

смертна кара — death penalty

покарання — punishment, penalty

повісити — to hang

впливовий — influential

варта — guard, convoy

указ — decree

монастир — monastery, convent

сила силенна =

дуже багато — much, a lot

мандрівний сюжет — recurrent motif

колеритний — picturesque, vivid

Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці,

Бо на вечорницях **дівки** — чарівниці.

Котрая дівчина чорні **брови** має,

То **тая** дівчина усі **чари** знає.

У неділю рано **зіллячко** **копала**,

А у понеділок **пополоскала**.

Прийшов вівторок — зіллячко зварила,

А в середу рано Гриця отруїла.

Ось така пісня... Якщо хочете послухати більше пісень Марусі Чурай, пошукайте в Інтернеті. До речі, посилання на цю пісню буде на сторінці епізоду ukrainianlessons.com/episode153.

дівки = **дівчата** — girls

котра́я = **котра́** = **яка́** — which

бро́ви — eyebrows

та́я = **та** — that

ча́ри — 1) witchery;

2) charms

зіллячко — demin. from зілля

копа́ти — to dig up

полоска́ти — to rinse

Корисні фрази та ідіоми

А зараз перейдімо до ідіом та цікавих фраз, які я вживала у свої розповіді. По-перше, я сказала, що в Марусі, на жаль, не склалося особисте життя.

Не скластися.

Часто ми говоримо в минулому часі — не склалося, тобто не вийти, не мати успіху, закінчитися погано, невдало.

Ми часто говоримо про **пару**, що у них не склалося — тобто їхні стосунки не склалися, вони не змогли чи не захотіли бути разом, їхні стосунки завершилися.

Може бути це не лише про романтичні ситуації, наприклад:

Я хотіла поїхати з мамою в Італію, але... не склалося, тому що розпочалась пандемія коронавірусу.

Не склалося!

На жаль, багато моїх прикладів сьогодні, мабуть, буде про коронавірус, тому що важко ще про щось думати зараз, правда?

Інша ідіома — **відповідати взаємністю**.

Марусю полюбив козак Іван Іскра, але вона не відповідала взаємністю.

па́ра — couple

Відповідати взаємністю.

Взаємність — це взаємні почуття до когось, зазвичай це **взаємне кохання**. Тобто ви любите когось і ця людина любить вас — прекрасно, це взаємність.

Відповідати взаємністю — це відчувати такі самі почуття, як і інша людина. У ситуації з Марусею Чурай не було взаємності. Іван любив Марусю, але вона не відповідала йому взаємністю. А Маруся любила Грицька, він теж її любив спочатку, але потім він перестав відповідати їй взаємністю.

Відповідати взаємністю.

Маруся любила Грицька, але він не відповідав їй взаємністю, тому, на превеликий жаль, це кохання закінчилось трагічно.

На превеликий жаль.

Ви, мабуть, вже знаєте фразу «на жаль», а «на превеликий жаль» — це коли нам дуже сумно через щось.

На превеликий жаль.

Наприклад, зараз, на превеликий жаль, рейси до України скасовані через коронавірус. Не можна подорожувати до України.

На превеликий жаль.

Грицько, коханий Марусі, був слабхарактерним, він мав слабкий характер і врешті-решт він вирішив одружитися з іншою дівчиною.

«**Врешті-решт**» або «зрештою» — це означає як результат, в результаті, це те саме.

«Врешті-решт» пишемо врешті, дефіс (-) і решт.

Ще один приклад:

Я довго думала, що мені сьогодні одягнути. Врешті-решт вирішила одягнути те саме, що й вчора.

Врешті-решт або зрештою.

Маруся любила Гриця більше за все на світі (ви знаєте цю фразу вже, так?) і вона не знайшла в собі сили пережити зраду.

Знайти в собі сили — тобто коли вам дуже важко, ви повинні знайти в собі сили, щоб повернутися до нормального життя.

І хоча зараз через погані новини, у багатьох людей поганий настрій, але потрібно знаходити в собі сили, робити щось корисне, **відволікатись**, працювати.

взаємність — mutuality, reciprocity

взаємне кохання — mutual love

відволікатись — to get distracted

Знаходити або знайти в собі сили.

Маруся не знайшла в собі сили пережити цю зраду і тому вона зовсім втратила розум.

Втратити розум або **втрачати розум** — це перестати нормально думати, стати **божевільним**.

божевільний — mad, insane

Людина, яка втратила розум, **збожеволіла**.

збожеволіти — to go mad

Якщо цей карантин через коронавірус буде тривати ще рік, то я впевнена, що багато людей втратять розум, збожеволіють.

Втратити розум.

Будемо сподіватися на краще!

Далі, ця історія про Грицька й Марусю мала величезний вплив на українську культуру.

Корисна фраза — **мати вплив**, тобто впливати.

Мати великий вплив, мати значний вплив, мати величезний вплив.

Ми любимо додавати різні прикметники в цю фразу.

Наприклад, великий вплив на створення цього подкасту мав інший подкаст з іспанської мови, який я слухала чотири роки тому. Так, це правда!

Мати великий, мати величезний вплив

І останнє, що я сказала сьогодні, це: «На завершення пропоную вам послухати пісню Марусі Чурай».

Це чудова фраза, яка допомагає вам сказати щось в кінці.

На завершення або насамкінець або наприкінці — тобто коли ви збираєтеся сказати щось останнє.

На завершення цього епізоду, на вас чекає рубрика цікавинка з граматики.

На завершення.

Цікавинка з граматики

Послухайте ці два речення:

Батько Марусі Чурай був страчений у Варшаві.

Богдан Хмельницький надіслав лист в Полтаву і Маруся була звільнена.

Батько був страчений.

Маруся була звільнена.

Що це за конструкції?

А це один з небагатьох випадків, коли в українській мові ми вживаємо пасивний стан. Ми вживаємо для цього дієслово «бути» і **дієприкметник**, а саме пасивний дієприкметник.

дієприкметник — participle

Пасивні дієприкметники досить легко утворити. Вони мають суфікс «н», «ен» або «т», наприклад:

звільнити — звільнена

прочитати — прочитаний

стратити — страчений

розбити — розбитий

Насправді ми досить рідко вживаємо пасивний стан, але часто використовуємо його тоді, коли говоримо щось про людей, яким щось зробити, так. Можливі також варіанти трошки по-іншому сказати це речення. Ось, наприклад:

«Батько Марусі був страчений», — можна також сказати «Батька Марусі було страчено» або «Батька Марусі стратили».

Зверніть увагу, що в останніх варіантах ми вживаємо не батько, а батька.

Інший приклад:

«Грицько Бобренко був вбитий», — можна також сказати «Грицька Бобренка було вбито».

Ось така невеличка цікавинка. А повну інформацію в таблиці і вправи для практики, як завжди, шукайте в конспекті уроку.

Утворення пасивних дієприкметників

Суфікс	Правило	Приклади
-н-	За допомогою суфікса -н- утворюємо пасивні дієприкметники від основи інфінітива, яка закінчується на -а- (-я-).	прочитати — прочитаний описати — описаний виконати — виконаний
-ен-, -єн-	За допомогою суфіксів -ен- , -єн- утворюємо пасивні дієприкметники від основи інфінітива, яка закінчується на приголосний або -и- , -і- (-ї-).	привезти — привезений принести — принесений звільнити — звільнений засвоїти — засвоєний обмежити — обмежений заборонити — заборонений зачинити — зачинений
-т-	За допомогою суфікса -т- утворюємо пасивні дієприкметники від короткої основи інфінітива (один склад, або префікс + один склад) на -и- (-і-), -а- (-я-), -у- , -ер- .	бíti — бітий розбíti — розбитий вбíti — вбитий тérти — тертий міти — митий

Чергування кінцевих приголосних при утворенні пасивних дієприкметників:

[д] — [дж]

узго́дити — узго́джений, дослі́дити — дослі́джений

[г], [з] — [ж]

перемо́гти — перемо́жений, прині́зити — прині́жений

[с] — [ш]

проголо́сити — проголо́шений

[к], [т] — [ч]

пекти́ — пе́чений

стра́тити — стра́чений, присвя́тити — присвя́чений, скороті́ти — скоро́чений

[ст] — [шч] (щ)

очи́стити — очи́щений

Чергування голосних при утворенні пасивних дієприкметників:

[у] — [о]

опублікува́ти — опубліко́ваний

заснува́ти — засно́ваний

збудува́ти — збудо́ваний

Завершення

І на сьогодні все! Наступного разу на вас чекає новий персонаж чи нова героїня з української історії. Сподіваюсь, вам подобається відкривати для себе легендарних українців.

Якщо цей подкаст допомагає вам, буду дуже вдячна за ваш відгук на сайті або у програмі для подкастів. Поставте нам п'ять зірочок і напишіть щось приємне, добре?

Як завжди, нагадаю, що повний текст епізоду, таблиці і вправи доступні для тих, хто оформив преміум-підписку. Більше про це ви можете дізнатися на сторінці епізоду ukrainianlessons.com/episode153. До речі, там також буде пісня Марусі Чурай, яку ви сьогодні слухали.

Бажаю вам міцного здоров'я і натхнення! До побачення! На все добре!

 Вправи

1

Заповніть пропуски в реченнях словами / фразами:

не склалося
не втратив розуму

відповіла взаємністю
на превеликий жаль

врешті-решт
знайшла в собі сили

1. Коли сімейне життя _____ ,
чоловік пішов у монастир.
2. Хлопець хотів помститися дівчині через те, що вона йому не _____
_____ .
3. _____ ,
ми змушені відкласти нашу подорож на невизначений термін.
4. Кілька разів злочинець втікав від поліції, але _____
_____ його ув'язнили і тепер він отримає покарання.
5. Переживши багато нещасть, ця жінка _____
_____ жити далі, і, врешті-решт, стала щасливою.
6. Коли я закохався, я мало _____ :
цілий день думав тільки про неї, не хотів їсти і нічого не міг робити. На щастя, кохання
виявилось взаємним.

2

Від дієслів у дужках утворіть пасивні дієприкметники:

1. Батько Марусі був _____ (стратити)
за участь в антипольському повстанні.
2. Маруся була _____ (ув'язнити)
і мало не страчена, але її врятував Іван Іскра.
3. Завдяки листу Богдана Хмельницького Маруся Чурай була _____
(звільнити).
4. _____ (написати) Марусею Чурай пісні були
дуже популярні.
5. Історія нещасливого кохання Марусі і Грицька _____
(описати) у романі Ліни Костенко «Маруся Чурай».
6. Пам'ятник Марусі Чурай (або Пам'ятник українській пісні) — монумент у Полтаві, _____
_____ (присвятити) напівлегендарній поетесі та
співачці Марусі Чурай.
7. «Маруся Чурай» — історичний роман у віршах Ліни Костенко, _____
_____ (опублікувати) в 1979 році в Києві.

3

Перекладіть українською мовою:

1. We could have been the perfect couple, but it did not work out. Unfortunately, he did not love me back.

2. We must find the strength to survive this and to keep on living.

3. It is very unfortunate the meeting was canceled.

4. Bohdan Khmelnytskyi had a crucial influence on the history of Ukraine. In Ukraine, he is regarded as a national hero.

5. A historical novel in verse, Marusia Churai, by Lina Kostenko, tells the story of Marusia who poisoned the boy she loved. The historical background of the novel is the Ukrainian struggle for independence from Polish rule.

Key Phrases 4-153

не склалося	it didn't work out
відповідати взаємністю	to reciprocate, to love back
на превеликий жаль	to greatly regret, extremely unfortunately
врешті-решт	after all, eventually
знайти в собі сили	to find the strength
втратити розум	to lose one's mind, to go mad
мати вплив	to have an impact, to influence
на завершення	in the end, concluding

Відповіді на вправи

1

1. не склалося	4. врешті-решт
2. відповіла взаємністю	5. знайшла в собі сили
3. на превеликий жаль	6. не втратив розуму

2

1. страчений	5. описана
2. ув'язнена	6. присвячений
3. звільнена	7. опублікований
4. Написані	

3

1. Ми могли б бути ідеальною парою, але не склалося. На жаль, він не відповів мені взаємністю.
2. Ми мусимо (маємо, повинні) знайти в собі сили пережити це і жити далі.
3. На превеликий жаль, зустріч була скасована.
4. Богдан Хмельницький мав визначний (великий) вплив на історію України. В Україні його вважають національним героєм.
5. Історичний роман у віршах «Маруся Чурай» Ліни Костенко розповідає історію Марусі, яка отруїла хлопця, якого любила (кохала). Історичною основою роману є боротьба українців за незалежність від Польщі (польської влади).

